

ชุมชนชาวสวนเกาะยอท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม

สิริพร รอดเกลี้ยง

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา 90110

อีเมล: S.rodklang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษา ชุมชนชาวสวนเกาะยอ ผ่านกระแสบริโภคนิยม อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง พบว่า ชุมชนเกาะยอเป็นสังคมเกษตรกรรมมาตั้งแต่ในอดีตประกอบด้วยการทำสวนผลไม้ การทำนา และการทำประมงพื้นบ้าน ในอดีตชาวบ้านนิยมทำการเกษตรสำหรับบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือจากการบริโภคจึงนำมาแจกจ่ายและแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกันภายในชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจึงเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน แม้ว่าในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนมีแนวโน้มประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเศรษฐกิจชุมชนที่เกิดจากวิถีเศรษฐกิจโลกมีผลต่อการปรับตัวของชาวสวน ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวเปลี่ยนพื้นที่นาเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ไโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ดังนั้น บริโภคนิยมจึงเกิดจากการพัฒนาของระบบทุนนิยมที่ต้องการตอบสนองความต้องการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตแบบเกษตรกรรมไปสู่การผลิตเพื่อขาย ในขณะเดียวกันการปรากฏตัวของภาครัฐก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อเศรษฐกิจชุมชนปรับเปลี่ยนไปจากเดิมอีกด้านหนึ่งด้วยเช่นกันไม่ว่าจะปรับเปลี่ยนเพื่อระบบตลาดโลก และการปรับตัวของชาวสวน สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของคนในชุมชนที่ปรับโครงสร้างบนวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยม

คำสำคัญ: ชุมชนชาวสวนเกาะยอ, บริโภคนิยม

Orchard Farming Community of Koh Yor: Life amidst Consumerism Trend

Siriporn Rodklang

Institute for Southern Thai Studies, Thaksin University

Songkhla 90110, Thailand

e-mail: S.rodklang@gmail.com

Abstract

This article investigated the orchard farming community of Koh Yor Island amidst changes through consumerism trend. The island community is an agricultural society where members have been engaging in fruit orchard, farming and fishing. In the past, the villagers used to engage in farming for household consumption only. Surpluses from consumption were distributed and exchanged among members of the community. The way of life of the people in the community was so mutually interdependent. At present, however, villagers in the community tend to engage more in off-farm occupations, and the community's economy resulting from the global economy has affected the adaptation of the orchard farmers, whether it is the alternation of rice fields into cattle raising areas, homestay resorts or agro- tourism.

Consumerism driven by the development of capitalism requires the transition from agricultural production to commercial production. At the same time, the engagement of the public sector is also a part of the change in the community's economy in terms of adaptation to global market, and the adjustment of the orchard farmers reflected the adaptation of members of the community to a restructured lifestyle of consumerism.

Keywords: Community of Koh Yar, Consumerism

บทนำ

ตลอดระยะเวลาของการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบสังคมและวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น สำหรับเกษตรกรรมนั้น สภาพทางนิเวศวิทยาจะเป็นตัวตัดสินว่า ระบบเกษตรกรรมใดจะมีความเหมาะสมและมีความยั่งยืน ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า คนในท้องถิ่นแต่ละภูมิภาคที่ดำรงชีวิตด้วยระบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม (Traditional agriculture) มีความเข้าใจในระบบนิเวศของตนอย่างลึกซึ้งซึ่งสามารถปรับระบบการเพาะปลูกพืชและหมุนเวียนการใช้พื้นที่ จนสามารถรักษาสภาพของการทำการเกษตรในบริเวณนั้นๆ สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ยังสะท้อนถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (khotsemi Jiraporn, khotenilae Nanthana and Khok Thung Muang, 1996, pp 45-45) รูปแบบของระบบเกษตรกรรมในแต่ละพื้นที่จึงมีความแตกต่างกัน เพราะได้รับการพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย และมีชื่อเรียกต่างกันไป เช่น ระบบ “ป่าเมือง” และการ “ปลูกสวนข้าว” ในภาคเหนือ “สวนรอบบ้าน” ในภาคกลาง ตลอดจนสวนดั้งเดิมที่เรียกว่า “สวนสมรม” หรือ “สวนพ่อเฒ่า” ในแถบภาคใต้ ซึ่งหลากหลายไปด้วยพืชพรรณและบางแห่งมีอายุเป็นร้อยๆ ปี (chiamwitthayanukun Isra and Kao Mak Sopida 1994, pp 13-14)

การศึกษาวิวัฒนาการระบบเกษตรกรรมของพื้นที่บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ เป็นกรณีหนึ่งที่ทำให้เห็นถึง ระบบความรู้หรือภูมิปัญญาพื้นบ้านในการแก้ไขข้อจำกัดต่าง ๆ ในการผลิตของเกษตรกร การศึกษาพบว่า สภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณและการกระจายตัวของฝนมีส่วนสำคัญในการกำหนดระบบการปลูกพืชแบบต่าง ๆ รวมทั้งชนิดพันธุ์ที่ใช้ ความรู้ในการคาดคะเนฝนจึงถือว่าเป็นความรู้สำคัญในวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่น ที่ช่วยตัดสินใจก่อนการเพาะปลูก ดังจะเห็นได้ว่า มีการบันทึกลักษณะการกระจายของฝนปีต่าง ๆ ในรอบ 12 ปี ไว้ในหนังสือบุตชาวที่ชาวสทิงพระใช้ศึกษาก่อนเริ่มทำนาในแต่ละปี นอกจากนี้ระบบการปลูกพืชยังสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรได้เรียนรู้ลักษณะทางนิเวศวิทยาของพื้นที่และพยายามเอาชนะ

อุปสรรคของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเพื่อการดำรงอยู่มาเป็นเวลานาน เช่น การปลูกตาลโตนดในทุ่งนาเพื่อเป็นแนวกันลม ลดอัตราการระเหยของน้ำในดิน ในบริเวณที่ดินมีลักษณะเป็นสันทราย ชาวนาจะมีการตกแต่งคันดินให้สูงขึ้นเพื่อให้เหมาะแก่การเพาะปลูก มีการปลูกไผ่ยึดทราย หรือในบริเวณที่มีปัญหาน้ำท่วม จะมีการปลูกข้าวพันธุ์หนัก ต้นสูงมากแทน การทำน่าน้ำฝนพื้นบ้านทำให้เห็นว่าชาวบ้านมีการใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองหลายชนิด เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศแต่ละแห่ง ลักษณะการกระจายของฝน และยังขึ้นกับรสนิยมหรือความชอบของชาวบ้าน ด้วย (Chansomwong, 1998 ,pp 20-21)

ในระดับชุมชนชาวสวนเกาะยอ Wilai rat (2013) มองในภาพรวม การเปลี่ยนแปลงทางด้านเกษตรกรรมที่สำคัญของคนในชุมชนแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา กล่าวคือ ก่อนการเปิดใช้สะพาน เกษตรกรทำการเกษตรเพื่อยังชีพสำหรับบริโภคในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนผลผลิตกันภายในชุมชน อาชีพที่สำคัญประกอบด้วย การทำสวนผลไม้ การทอผ้า การทำประมงพื้นบ้าน การทำนา และการทำเครื่องปั้นดินเผา หลังการเปิดใช้สะพานในปี พ.ศ. 2530 เกษตรกรได้เปลี่ยนมาทำการเกษตรเพื่อการค้าเพิ่มมากขึ้น มีสาเหตุมาจาก ค่าครองชีพในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นและการคมนาคมขนส่งสะดวก โดยนำผลผลิตที่ได้มาขายเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงิน และนำเงินมาซื้อสิ่งของที่ต้องการ นอกจากนี้ยังปรากฏอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น ได้แก่ ค่าขาย บริการการทำร้านอาหาร และกิจการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้และป่าชายเลนถูกทำลาย เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในทะเลสาบสงขลา การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินและราคาที่ดินปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีลักษณะเป็นปัจเจกมากขึ้น สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวชุมชนชาวสวนเกาะยอมีการปรับตัวอย่างไร ซึ่งเนื้อหาของบทความมีดังรายละเอียด

สังคมเกษตรกรรมของชุมชนเกาะยอ

ในช่วงนี้เป็นชุมชนแบบเกษตรดั้งเดิม ชุมชนเกาะยอเป็นสังคมเกษตรกรรมมาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งกิจกรรมทางการเกษตรที่สำคัญของคนในชุมชนเป็นการผสมผสานกันระหว่างอาชีพเกษตรกรรมทั้งทางบกและทางทะเลประกอบด้วย

- 1) การเพาะปลูกที่สำคัญ คือ การทำสวนผลไม้ ได้แก่ การปลูกละมุด จำปาตะขุนทุเรียน การทำสวนสมรม และสวนยางพารา
- 2) การทำประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การออกเรือหาสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง
- 3) การทำหัตถอุตสาหกรรม ได้แก่ การทอผ้า และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น การทำกะปิ การทำสาหร่ายผมนาง

โดยมีหลักฐานการประกอบอาชีพทางการเกษตรและวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ปรากฏในหนังสือรายงานการเสด็จตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานุพันธ์วรเดชในปี 2427 ในครั้งนั้นพระองค์ได้เสด็จมาที่เกาะยอ ได้กล่าวถึงสภาพของชุมชนและการประกอบอาชีพของคนในชุมชนที่ได้ทอดพระเนตร มีเนื้อความตอนหนึ่งว่า

“..ที่ปากช่องทะเลสาบสงขลานั้นมีเกาะๆ หนึ่งชื่อ เกาะยอ มีเขา 3 เขา เป็นสามเหลี่ยมแหลมตะวันออกทิศใต้เรียกว่า แหลมภอ แหลมทิศเหนือเรียกว่า ช่องเขาเขียว แหลมตะวันตกเฉียงใต้เรียกว่าแหลมหัวรัง มีตำบลบ้าน 3 แห่ง ด้านตะวันตกเรียกบ้านอ่าวทราย ด้านตะวันออกเรียกว่าบ้านสวนใหม่ ด้านใต้เรียกว่าบ้านท่าไทร ใน เกาะยอนี้มีสวนเรียงรายอยู่ในเกาะและรอบเกาะเป็นสวนผลไม้ หนาแน่น จำปาตะขุน สะตอ ทุเรียน ละมุด ทุเรียน และมีสวนผักและผลไม้ต่างๆ บริบูรณ์ มีราษฎรเจ้าของสวนเรียงราย อยู่ในเกาะและรอบเกาะตลอดในเกาะมีวัด 2 วัด ชื่อวัดแหลมภอวัดหนึ่ง วัดท้ายเสาวัดหนึ่ง ไปจากวัดแหลมภอ ข้างหัวแหลมทิศเหนือ มีโรงจีนตั้งขึ้นหม้อ ไห โอ่ง ต่างๆ อยู่ 3 โรง ทำของหยาบๆ หนาๆ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้มีถนนราษฎร ลงทุนทำถนนใหม่ กว้าง 4 ศอก สูง 2 ศอกเศษตัดตรงไปเขาสำหรับเลี้ยงขายเขาไปตามสวนไปลงที่บ่อหินได้ อนึ่ง

ลำน้ำเมืองสงขลานั้นตั้งแต่ปากอ่าวเข้ามาจนตลอดทะเลสาบเป็นน้ำเค็มทั้งสิ้น ราษฎรปักไม้สำหรับชิงฉนวนทำปลา เรียกว่าไม้กล้ำกะพง และสองฟากน้ำมีคอกหอย ปลุกด้วยไม้ไผ่ สำหรับทำปลา เรียกว่า คอยยกยอ....” (Wilai rat, 2003, pp.73-74)

นอกจากนี้ในปี 2431 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จ ประพาสชุมชนเกาะยอและได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวที่ได้ทอดพระเนตร ซึ่งมี เนื้อความว่า

“วันจันทร์ เดือน 9 แรม 12 ค่ำ เวลา 4 โมงครึ่ง เสด็จไปเกาะยอในทะเลสาบ ขึ้นฝั่งที่วัดแหลมกระพ้อ ทอดพระเนตร โรงเผาโอ่งอ่าง แล้วทรงพระราชดำเนิน ตามถนนข้ามทุ่งไปที่สวนตามเชิงเขา ทางประมาณ 40 เส้น แล้วเสด็จกลับมาที่ พลับพลา” (Wilai rat, 2003, pp.73-74)

หลังจากนั้นในวันที่ 28 พฤษภาคม ปี 2443 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวก็ได้เสด็จประพาสชุมชนเกาะยออีกครั้งหนึ่ง และได้พระราชนิพนธ์ถึงเกาะยอ ไว้ว่า

“...แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งกระเชียงเรือกลไฟเล็กจงไปเข้าปากน้ำ เมืองสงขลา ผ่านหน้าเมืองไปถึงเกาะยอ เสด็จขึ้นที่สะพานทรงพระราชดำเนินไป ประทับบนพลับพลา ประทับอยู่ประมาณครู่หนึ่งแล้วเสด็จไปทอดพระเนตรภูมิ ที่ซึ่งราษฎรทำสวน แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรบ้นหม้อที่โรงบ้นหม้อ แล้วเสด็จ กลับมาประทับ” (Wilai rat, 2003, pp.73-74)

จากเรื่องราวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ที่ได้เสด็จไปทอดพระเนตรชุมชนเกาะยอ ซึ่งรวมเวลาได้ 100 กว่าปีมาแล้ว ข้อความที่ ปรากฏแสดงให้เห็นที่ตั้งของชุมชนเกาะยอซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับปากอ่าวของทะเลสาบสงขลา การเดินทางไปยังเกาะยอต้องใช้เรือ ชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต มีสวนผลไม้ ได้แก่ มะพร้าว จำปาตะ ขนุน สะตอ พุ้มเรียง ละมุด ทุเรียน และพืชผัก ต่างๆ อย่างสมบูรณ์ มีการทำประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การยกยอ การหาปลาในทะเล และการทำเครื่องปั้นดินเผา

ในปัจจุบันมีหลักฐานที่ยืนยันให้เห็นถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณเกาะยอของคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน คือ อาคารโรงพระจีนหรือศาลเจ้าจีนที่เหลือเป็นหลักฐานอยู่บางส่วนในหมู่บ้านต่างๆ ได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านนอก หมู่ที่ 4 บ้านสวนทุเรียน หมู่ที่ 8 บ้านท้ายเสา และหมู่ที่ 9

บ้านสวนใหม่ ศาลเจ้าจีนที่เป็นหลักฐานค่อนข้างสมบูรณ์ในปัจจุบัน คือ ศาลเจ้าจีนที่เรียกว่า “แป๊ะกง” หรือ “ไท่กง” ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 บ้านท้ายเสา นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านที่สร้างต่างสมัยกัน 4 วัด คือวัดท้ายยอ วัดแหลมพ้อ วัดโคกเปี้ยว และวัดเขาบ่อ บนยอดเขาภูยังมีเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของสมเด็จพระเจ้าเกาะยอเป็นศูนย์กลางความเชื่อความศรัทธาของชาวเกาะยอมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน และมีประเพณีแห่ผ้าขึ้นเขาภูที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนเกาะยอส่งผลให้มีกลุ่มคนจีนที่เดินทางมาค้าขายและกลุ่มคนไทยในพื้นที่ใกล้เคียงได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณ ที่ราบริมชายฝั่งทะเล เกิดหมู่บ้านขึ้นในช่วงแรก 11 หมู่บ้าน และต่อมาได้ยุบรวมเหลือ 9 หมู่บ้าน ตามที่ปรากฏในปัจจุบัน ชาวบ้านสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้ง การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการทำประมงพื้นบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพ ภูมิทัศน์ธรรมชาติและภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนหลังการเปิดใช้สะพานติณสูลานนท์ในปี 2529 ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเกษตรและการปรับตัวของเกษตรกรในเวลาต่อมา

เกษตรกรรมของชุมชนก่อนการเปิดสะพานติณสูลานนท์

1) การเกษตรเพื่อยังชีพ

ในอดีตกิจกรรมทางการเกษตรของชุมชนเป็นแบบยังชีพ ไม่มีการใช้เครื่องจักรหรือสารเคมีในการผลิต เกษตรกรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนประกอบด้วยการทำสวนผลไม้ การทำนา และการทำประมงพื้นบ้าน ในอดีตชาวบ้านนิยมทำการเกษตรสำหรับบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือจากการบริโภคจึงนำมาแจกจ่ายและแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างในชุมชน วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกันทำให้การประกอบอาชีพในแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกันไปด้วย อาทิ พื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับทะเลทำให้ชาวบ้านนิยมประกอบอาชีพประมงโดยการนำเรือออกไปหากุ้ง ปู และปลาในทะเล และพื้นที่ที่อยู่ใกล้เชิงเขาชาวบ้านนิยมทำสวนผลไม้โดยการปลูกพืชหลาย ๆ ชนิดรวมกันอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เรียกว่า สวนสมรม ทำให้มีผลผลิตเอาไว้บริโภคได้ และมีพื้นที่เป็นที่ราบชาวบ้านจึงนิยมทำนา ส่งผลให้แต่ละหมู่บ้านมีผลผลิตทางการเกษตรที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพบริบท จึงเกิดการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีอาชีพที่สำคัญดังนี้

การทำนา

ในอดีตการทำนาในชุมชนเกาะยอปรากฏอยู่บริเวณหมู่ที่ 5 บ้านท่าไทร หมู่ที่ 6 บ้านโนนบ้าน และหมู่ที่ 7 บ้านป่าโหนด เนื่องจากบริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรก มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบที่อยู่บริเวณกลางเกาะจึงเหมาะแก่การทำการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าวซึ่งเป็นแหล่งอาหารหลักสำหรับบริโภคในครัวเรือน ในอดีตชาวบ้านต้องทำนาเพื่อบริโภคภายในเกาะยอ เพราะการเดินทางไปซื้อยังพื้นที่อื่นๆ มีความยากลำบากและไม่สะดวกในการเดินทาง ชาวบ้านก็ช่วยกันปลูกข้าว ซึ่งทำปีละครั้งโดยอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงเป็นแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา ชาวบ้านประสบกับปัญหาแห้งแล้งแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ปริมาณน้ำฝนลดลง และมีศัตรูพืชมารบกวนมากขึ้นโดยเฉพาะหนูและนก ทำให้ได้ผลผลิตไม่เพียงพอและขาดทุน

ชาวบ้านต้องซื้อข่าวสารเพื่อนำมาบริโภค ที่น่าจึงถูกปล่อยให้ทั้งร้างเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ และถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ที่ดินแบ่งขาย และหมู่บ้านจัดสรร

การทำเครื่องปั้นดินเผา

ในอดีตชุมชนเกาะยอเป็นเกาะที่มีชื่อเสียงทางการผลิตเครื่องปั้นดินเผา โดยเฉพาะประเภท หม้อ ไห อ่าง และกระเบื้องดินเผา ตามที่ผู้คนพูดติดปากกันมาตั้งแต่อดีตเพื่อแสดงให้เห็นว่าแต่ละพื้นที่มีลักษณะเด่นในด้านใดบ้าง

**“ทั้งทำหม้อ เกาะยอทำอ่าง หัวเขาดักโพงพาง บ่อย่างทำเคย บ่อเตย
सानสาต”** (Wilai rat, 2003, pp.80)

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่าชุมชนเกาะยอมีชื่อเสียงในการทำอ่าง และเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากบริเวณเกาะยอมีดินดีเหมาะการเพาะปลูก และทำอุตสาหกรรม เครื่องปั้นดินเผาประเภทกระเบื้อง อิฐ หม้อ ไห อ่าง และสิ่งอื่นๆ โดยเฉพาะบริเวณหมู่ที่ 5 บ้านท่าไทร มีดินเหนียวที่มีคุณภาพดีเหมาะแก่การทำ เครื่องปั้นดินเผาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งได้ปรากฏหลักฐานในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ที่แสดงให้เห็นว่ากระเบื้องดินเผาเกาะยอได้รับความนิยมจากเมืองหลวงและหัวเมืองต่างๆ โดยมีข้อความบันทึกไว้ว่า

**“ทางราชธานีได้เกณฑ์ให้เมืองสงขลาส่งดินเหนียว กระเบื้อง และอิฐ
จากเกาะยอไปกรุงเทพฯ หลายครั้ง ได้แก่ ปี 2397 เกณฑ์ให้เมืองสงขลาทำกระเบื้อง
หน้าวัวปูพื้นจำนวน 50,000 แผ่น เพื่อใช้ปูพื้นบริเวณรอบๆ พระอุโบสถวัดสุทัศน์
เทพวรารามและวัดเชมาภิตาราม ในครั้งนี้ได้ใช้กระเบื้องจากเกาะยอเป็นส่วนหนึ่ง
ด้วย”** (Wilai rat, 2003, pp.85)

อย่างไรก็ตาม แสดงให้เห็นว่าชุมชนเกาะยอเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา ที่สำคัญโดยเฉพาะกระเบื้องดินเผาที่มีการส่งไปยังกรุงเทพฯ เพื่อใช้ปูพื้นรอบอุโบสถ วัดสุทัศน์เทพวรารามและวัดเชมาภิตาราม รวมทั้งได้นำเครื่องปั้นดินเผาไปจัดแสดง ในงานพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ 100 ปี นอกจากนี้กระเบื้องดินเผา

ของเกาะยอยังเป็นที่ต้องการของหัวเมืองสำคัญ เช่น นครศรีธรรมราช ปัตตานี และหัวเมืองมลายู ซึ่งในสมัยก่อนการทำเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนเกาะยอมีความเจริญรุ่งเรืองมาก แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปการทำเครื่องปั้นดินเผาเริ่มมีผู้ใช้ลดน้อยลง เนื่องจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ความจำเป็นของชุมชนอื่นๆ ในการใช้อิฐ กระเบื้องดินเผาลดน้อยลง การก่อสร้างบ้านเรือนส่วนใหญ่ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นแบบตะวันตก วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นวัฒนธรรมสมัยใหม่มากขึ้น

การทำเกษตรที่สำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนเกาะยอถือว่าเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่สำคัญมาตั้งแต่ในอดีต บรรพบุรุษของคนในชุมชนรู้จักการเพาะปลูก การทำประมง และการทอผ้ามาเป็นเวลานาน อาชีพทางการเกษตรจึงเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นจุดเด่นที่ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเกาะตั้งอยู่ในทะเลสาบและภูมิอากาศที่ได้รับลมทะเลอยู่ตลอดทั้งปีมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผลไม้มองเกาะยอโดดเด่นกว่าที่อื่น โดยเฉพาะรสชาติหวานอร่อยเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งอาชีพทางการเกษตรที่สำคัญและเป็นอาชีพที่คนในชุมชนทำสืบต่อกันมานาน สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนมาตั้งแต่ในอดีตและยังคงทำสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันคือ การปลูกผลไม้ ได้แก่ จำปาตะ ขนุน ละมุด ทุเรียน การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง การทอผ้า การทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

การทำสวนจำปาตะ ขนุน

จำปาตะขนุน เป็นผลไม้ในเขตร้อน นิยมปลูกกันมากที่ตำบลเกาะยอ โดยมีพระยาวิเชียรคีรี (ชม สงขลา) อดีตเจ้าเมืองสงขลาคนที่ 8 เป็นผู้ริเริ่มในการปลูก ปลูกครั้งแรกที่สวนของท่าน ชาวบ้านเรียกว่า สวนนาย ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 4 บ้านสวน ทุเรียน ต่อมาจึงขยายพันธุ์ไปปลูกทั้งตำบล ทำให้จำปาตะกลายเป็นผลไม้ประจำถิ่นของเกาะยอ มีการนำไปปลูกที่อื่นก็ไม่ได้ผลเหมือนที่เกาะยอ เพราะมีภูมิประเทศและภูมิอากาศแตกต่างกัน

การทำสวนละมุด (สวา)

ละมุดเป็นผลไม้ในเขตร้อน ลำต้นมีลักษณะเป็นทรงพุ่ม สูงประมาณ 5-10 เมตร เมื่อโตเต็มผิวที่เปลือกจะแตก เริ่มให้ผลเมื่ออายุ 5 ปีขึ้นไป ผลผลิตออกตลอดทั้งปี ไม่เป็นฤดูกาล เมื่อออกผลแล้วใช้เวลาประมาณ 5-6 เดือน จึงเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ เนื่องจากละมุดเป็นผลไม้ที่มีรสชาติหวานอร่อย จึงเป็นที่ต้องการของตลาดสูง

สำหรับแหล่งจำหน่ายละมุดในชุมชนอยู่บริเวณริมทางหลวงหมายเลข 408 เนื่องจากละมุดเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ทำให้เกษตรกรขายได้ราคาดีตลอดทั้งปี โดยมีแม่ค้ามารับซื้อถึงหน้าบ้าน หรือนำมาขายบริเวณหน้าบ้าน และตลาดนัด

การทำสวนทุเรียนพื้นบ้าน

ทุเรียนพื้นบ้านของเกาะยอ ซึ่งมีอายุยืนยาวนาน 100 ปี ลำต้น โตเต็มที่สูงประมาณ 15-20 เมตร คุณภาพของทุเรียนพื้นบ้านเกาะยอมีคุณภาพดีไม่แพ้ทุเรียนจากนนทบุรีและจันทบุรี ที่สำคัญคือมีอายุยืนยาว จึงควรส่งเสริมให้มีการปลูก เพราะพื้นที่เกาะยอมีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสม ทุเรียนพันธุ์นี้เหมาะที่จะปลูกในพื้นที่ราบบริเวณเชิงเขาและมีดินร่วนอุดมสมบูรณ์ น้ำไม่ท่วมขัง กิ่งที่นำมาปลูกต้องเป็นกิ่งตอนหรือทาบกิ่ง ถ้าเป็นเมล็ดอาจกลายพันธุ์ ใช้เวลา 5-6 ปี ก็ให้ผลผลิต เมื่อออกดอกบานติดลูกเล็กๆ แล้วประมาณ 140-150 วัน ก็เก็บผลผลิตได้

ผลไม้ทั้ง 3 อย่างคือ จำปาตะขุน ละมุด และทุเรียน เป็นผลไม้รสหวานที่มีชื่อเสียงของเกาะยอ มีหลักฐานคำชมของพระยามานวราชเสวี (ปลอด ณ สงขลา) ที่เคยมาตรวจราชการที่ เกาะยอ เมื่อปี 2475 สมัยรัชกาลที่ 7 เมื่อท่านมาถึงเกาะยอ ได้มีการจัดเลี้ยงอาหารคาวหวานและผลไม้ต่างๆ โดยเฉพาะจำปาตะขุนและทุเรียน จึงได้เขียนคำชมไว้ในสมุดตรวจราชการ ถึงความอร่อยของผลไม้เกาะยอว่า ความว่า

“ทุเรียนเกาะยอยังสู้ทุเรียนกรุงเทพและนนทบุรีได้ เงาะเกาะยอสู้เงาะปีนังได้ แต่จำปาตะขุนนั้นผลไม้ที่ใดๆ ก็สู้ไม่ได้” (Wilai rat, 2003, pp.90)

ด้วยความเหมาะสมของลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ ทำให้เกษตรกรในชุมชนนิยมปลูกผลไม้

การทำสวนสมรม

การทำสวนสมรมเป็นอาชีพเกษตรกรรมที่คนในชุมชนเกาะยอทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในอดีตชาวบ้านนิยมปลูกใกล้กับพื้นที่เกษตรกรรม และบริเวณหน้าบ้านก็ปลูกพืชสวนครัวเพราะสามารถเก็บหาได้ง่าย ส่วนผลไม้ก็นิยมปลูกเอาไว้หลังบ้าน การทำสวนสมรมคือ การปลูกผลไม้หลาย ๆ ชนิดเอาไว้พื้นที่เดียวกัน ซึ่งผลไม้ที่นิยมปลูกในสวนสมรมได้แก่ ละมุด จำปาตะ ขนุน กล้วย เงาะ สะตอ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพสู่การผลิตเพื่อการค้า

เมื่อชุมชนมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เงินจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน ชุมชนเกาะยอก็เช่นกัน หลังจากที่มีการเปิดสะพานติณสูลานนท์ในปี 2529 ทำให้มีการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามมา มีอาชีพค้าขายที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยสามารถแบ่ง 2 กลุ่ม คือ

- กลุ่มที่เปิดร้านขายของ เป็นกลุ่มที่มีทุนมากลงทุนเปิดร้านเพื่อค้าขายเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่เน้นขายของให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สัญจรผ่านไปมา สินค้าที่ขายเป็นของที่ผลิตในชุมชนและรับมาจากชุมชนใกล้เคียง อาทิ ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากสินค้าการเกษตร ผ้าทอเกาะยอ อาหาร และของใช้ต่างๆ กลุ่มที่เปิดร้านขายของมีทั้งคนในชุมชนที่เปลี่ยนจากอาชีพเกษตรกรรมมาทำการค้าขายและคนภายนอกชุมชนที่เข้ามาลงทุนทำกิจการ

- กลุ่มที่ตั้งแผงลอย โดยส่วนใหญ่ยึดเป็นอาชีพรอง ซึ่งมีการตั้งร้านค้าบริเวณหน้าบ้าน เพื่อขายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สัญจรผ่านไปมา ส่วนใหญ่เน้นสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรที่มีชื่อเสียงของเกาะยอ เช่น ละมุด จำปาตะ ขนุน ยำสาหร่าย และผลไม้ตามฤดูกาล โดยรับซื้อสินค้าจากเกษตรกรในชุมชนและขายในช่วงที่มีผลผลิตทางการเกษตรมาก

อย่างไรก็ตาม การใช้ที่ดินสำหรับสวนผลไม้ พบว่าได้ลดลงจากในอดีต เพราะมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยเข้ามา นอกจากนี้พื้นที่สวนผลไม้บางส่วนได้ถูกปรับให้เป็นพื้นที่ว่างโดยการถมที่ดินเอาไว้เพื่อเตรียมพื้นที่ให้พร้อมสำหรับการสร้าง

สิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งพื้นที่ที่ตัดไม้ผลออกไปแล้ว เมื่อพื้นที่ทำสวนผลไม้เริ่มลดลง ส่งผลให้คนในชุมชนหันไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น ค้าขาย รับจ้าง และบริการ ดังจากการศึกษาของ Wilaiwan Wilai rat (2003) การเปลี่ยนแปลง ภูมิทัศน์ของชุมชนเกาะยอในบริบท ของการพัฒนาภูมิภาค พบว่า สภาพโดยทั่วไป ของชุมชนเกาะยอก่อนการเปิดใช้สะพาน ดินสุสานนท์ คือ ตั้งแต่อดีตจนถึงปี 2529 นั้น ลักษณะของชุมชนมีสภาพเป็นภูมิทัศน์ธรรมชาติมากกว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรม บนภูเขาไม้ต้นไม้ปกคลุมเป็นจำนวนมาก ในทะเลสาบสงขลาอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำ ภาพของอุปกรณ์ประมงและกระชังเลี้ยงปลากระพงปรากฏอยู่น้อย รูปแบบการใช้ที่ดิน เป็นพื้นที่ป่าเกินครึ่งหนึ่งของพื้นที่บนเกาะ รองลงมาคือพื้นที่เกษตรกรรม ในขณะที่ พื้นที่สำหรับสิ่งปลูกสร้างปรากฏอยู่น้อย แต่หลังการเปิดใช้สะพานดินสุสานนท์ พบว่า พื้นที่ป่าไม้ลดลงเหลือเพียงหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมด ในขณะที่สิ่งปลูกสร้างมีการใช้ ที่ดินในรูปแบบต่างๆ เพิ่มขึ้นมากที่สุด เนื่องจากมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของบุคคล ภายนอกและการขยายตัวของชุมชน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากภูมิทัศน์ธรรมชาติมาเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ การพัฒนาภูมิภาคและการสร้าง สะพานดินสุสานนท์ ในขณะที่คนในชุมชนได้พยายามสร้างความหมายให้ ทรัพยากรธรรมชาติของเกาะยอ ประเพณีวัฒนธรรม และสิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่ในชุมชน ให้กลายมาเป็นจุดขายในการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

นอกจากนี้ การตั้งบ้านเรือนมีลักษณะแบบต่าง ๆ กัน ใช้แรงงานในครัวเรือน ในการผลิตเป็นหลัก มีรายได้จากการขายผลผลิต ชาวสวนสะสมความรู้ในการทำสวน ดังนั้นชุมชนชาวสวนเผชิญกับระบบทุนนิยมมานาน แต่ชุมชนชาวสวนยังมีผู้คนสืบทอด การทำสวน ไม่ได้อพยพไปทำงานไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ชาวสวนสะสมความรู้ในการทำสวนสมรม มีปฏิสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ในการทำสวนระหว่างกันไม่ได้เป็นปัจเจกชน แต่สร้างตัวตนและความเป็นชุมชนชาวสวน ที่มีความผูกพัน สร้างความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของตนเองและจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพของชาวสวน มีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ในการทำสวนสร้างผู้รู้ในการทำสวนหลายด้านกระจายอยู่ในพื้นที่

มีความเป็นเครือญาติที่ให้คำแนะนำกันในการทำสวนรวมทั้งแบ่งปันพันธุ์ไม้ผลที่มีคุณภาพให้กัน ในชุมชนมีผู้อาวุโสซึ่งเป็นคนรุ่นเก่าและผู้คนหลายรุ่นที่คนรุ่นใหม่สามารถเรียนรู้ได้ ที่ถ่ายทอดความรู้ในการทำสวนระหว่างกัน ดังคำให้สัมภาษณ์

“คนในสมัยก่อน เขาปันกันกิน ใครมีต้นก็เพาะเมล็ดปลูกกัน ขอกันมาปลูกได้ สมัยก่อนปลูกแค่นั้น ผิดจากสมัยปัจจุบันที่ต้องซื้อจากตลาด” (daeng damdaeng, nam sommut, samphat 25 december 2017)

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนเกาะยอเริ่มมีความสัมพันธ์กับสภาพภายนอกมากขึ้น ซึ่งนำมาสู่การปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมยี่สิบปีแห่งแรกขึ้น หลังจากมีการสร้างสะพานติณสูลานนท์เชื่อมเกาะยอกับแผ่นดินใหญ่ อำเภอเมืองสงขลา และอำเภอสิงหนคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา ทำให้ชาวเกาะยอหันมาประกอบอาชีพใหม่ๆ มากขึ้น ที่สำคัญได้แก่การค้าขายและการรับจ้าง การค้าขายของชาวเกาะยอ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นเปรียบได้กับอำนาจที่ถูกควบคุมผ่านระบบโครงสร้างทางสังคมในการควบคุมชาวบ้าน ชาวบ้านไม่ได้เป็นเพียงผู้ยอมรับความหมายของการควบคุมโดยผ่านระบบพื้นที่ต่างๆ ที่โครงสร้างเป็นตัวกำหนดเท่านั้น แต่ได้สร้างความหมายใหม่ ตามวิถีคิดและมุมมองของชาวบ้านเพื่อการต่อสู้ต่อระบบโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงขณะเดียวกันนโยบายของภาครัฐก็ให้การสนับสนุนในเรื่องการท่องเที่ยว ดังรายละเอียด

“นายทรงพล สวาสดิ์ธรรม ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ได้กำหนดให้ปี 2560 เป็นปีท่องเที่ยวของจังหวัดภายใต้ แคมเปญ “สงขลามหาสนุก เทียวสนุก สุขทั้งปี” ตามปฏิบัติการ “เดินหน้าสงขลา เดินหน้าประเทศไทย 2560” ซึ่งถือว่าพื้นที่เกาะยอเป็นหนึ่งใน 7 พื้นที่เป้าหมายหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา เนื่องจากมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็น ผ้าทอเกาะยอ, ปลากระพง เกาะยอที่มีชื่อเสียงอร่อยที่สุดในประเทศไทย, ผลไม้ขึ้นชื่อ ทั้งละมุด, จำปาตะขบ, ทุเรียน หรือจะเป็นประเภทอาหารว่างอย่างชานาเปาไส้ หมูสับไข่ครอบ, ยำสาหร่ายผมนาง, ขนมสองแผ่นดิน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการให้บริการโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาพักผ่อนในบรรยากาศสบายๆ

ดังนั้นทางจังหวัดสงขลา จึงได้ร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน จัดงาน "เทศกาลท่องเที่ยวเกาะยอ : เที่ยวไทย เท่ เก๋ ใกล้เคียง" ในวันที่ 17-19 มิถุนายน 2560 ณ วัดแหลมพ้อเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เดินหน้ากระตุ้น เศรษฐกิจในพื้นที่ กระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมเป็นการประชาสัมพันธ์ ของดีขึ้นชื่อของเกาะยอให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ซึ่งในช่วงการจัดงานทางผู้ประกอบการร้านค้า , ร้านอาหาร และผู้ประกอบการห้องพัก พร้อมมอบส่วนลดพิเศษ 20-50 เปอร์เซ็นต์ ให้กับลูกค้าเยือน

ทั้งนี้ภายในงานจัดให้มี 10 กิจกรรมเด็ด ประกอบด้วย การเปิดตัวหมู่บ้าน อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (CIV : Creative Industry Village) ท่องเที่ยวชุมชนประชาธิรัฐ โครงการประชานิยมเพิ่มสุข และร่วมคาราวานจักรยานท่องเที่ยวรอบเกาะปันเพิ่มสุข, บริการนำเที่ยวเชิงเกษตร ธรรมชาติ วิถีชีวิต บำเพ็ญประโยชน์ วัฒนธรรม เรียนรู้ดูงาน หลากโปรแกรม โดยรถราง จักรยานจักรยานยนต์ และเรือ ในราคาพิเศษสุด, นิทรรศการ มีชีวิต การออกร้าน การสาธิต การจำหน่าย อาหารพื้นบ้าน อาหารทะเลเมนูเด็ดของดี เกาะยอ ผลไม้ และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสร้างสรรค์, การประกวดอาหาร ยำสำหรับ ข้าวยาบายอ และเมนูเด็ดจากปลากระพงเกาะยอที่อร่อยที่สุดในประเทศไทย, การแข่งขันตกปลาและเรือพายชาวบ้าน, การประกวดภาพถ่าย "วิถีเกาะยอ", การเยี่ยมชมสถาบันทักษิณคดีศึกษาและร่วมเสวนาของดีเกาะยอ, เสริมความเป็นสิริมงคลเพิ่มพลังชีวิต สักการะพระนอนวัดแหลมพ้อ และสมเด็จเจ้าเกาะยอ สำนักปฏิบัติธรรมเขากุฎี, การจัดโปรโมชันลดทั้งเกาะ ทั้งร้านอาหาร ที่พัก เฉพาะงาน นี้งานเดียว และการแสดงดนตรีศิลปวัฒนธรรมแฟชั่นโชว์ ผ้าทอเกาะยอ จึงขอเชิญชวน ผู้ที่สนใจร่วมกิจกรรมได้ในช่วงวันและสถานที่ดังกล่าว" (http://thainews.prd.go.th/website_th/news/news_detail/WNECO6006170010015)

จากการที่รัฐเข้ามาจัดการพื้นที่แสดงให้เห็นว่ารัฐได้ให้นิยามความหมาย ต่อพื้นที่ว่าเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรเพียงพอในการสนับสนุนระบบการท่องเที่ยวในระบบ เศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรม และอีกด้านหนึ่งวัฒนธรรมก็ถูกหยิบยกให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ถูกผลิตซ้ำทางสังคมด้วยเช่นกัน ซึ่งการปรับตัวของชาวบ้าน ในบริบททางสังคมที่มองผ่านนโยบายของรัฐที่ชาวบ้านต้องปรับตัวกับสังคมแบบใหม่

อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของชาวสวนนั้นย่อมเกี่ยวโยงกับการใช้ชีวิตในมิติเศรษฐกิจของการใช้ชีวิตในแต่ละวัน ที่ปรากฏการณ์ที่เป็นการผสมผสานการดำรงชีวิตในชุมชนในมิติเศรษฐกิจผ่านโครงสร้างของสังคมที่เข้ามาจัดกระทำในพื้นที่เกาะยอกับการก่อรูปเพื่อการเรียนรู้หรือถ่ายทอดเรื่องราวของเศรษฐกิจชุมชนที่เกิดจากวิถีเศรษฐกิจโลกที่มีผลต่อเศรษฐกิจต่อชุมชนนำไปสู่วิถีคิดของคนในชุมชนเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับระบบทุนนิยมเพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวเปลี่ยนพื้นที่นาเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ไโฮมสเตย์ ที่มุ่งให้ความสำคัญกับระบบเงินตราที่สอดคล้องกับระบบทุนนิยม ในขณะเดียวกันการปรากฏตัวของภาครัฐก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อเศรษฐกิจชุมชนปรับเปลี่ยนไปจากเดิมอีกด้านหนึ่งด้วยเช่นกันไม่ว่าจะปรับเปลี่ยนเพื่อระบบตลาดโลก หรือจะเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อการดำรงชีพที่เน้นเรื่องของวิถีเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นต้นแบบในชุมชน

ซึ่งนั่นส่วนหนึ่งจะผูกโยงกับวิถีชีวิต ผ่านการให้ความรู้ที่อยู่ในรูปแบบของพื้นที่สาธิตต่างๆ โดยที่ชาวบ้านเป็นผู้ตอบสนองนโยบายของรัฐ ดังคำให้สัมภาษณ์ความว่า “ปรับตัวโดยการปลูกผัก เลี้ยงไก่กินเอง ซึ่งไก่ที่ได้มาเลี้ยงได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่บ้าน” (daeng sikaeo,samphat 8 september 2018) เป็นผลทำให้ชาวสวนหันไปประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับการดำเนินชีวิตอีกต่อไป

จากที่กล่าวมา ในยุคแรกๆ วิธีการผลิตของชุมชนแม้จะเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ ที่สอดคล้องกับเงื่อนไขสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ในด้านสังคมวัฒนธรรม โครงสร้างชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตตามระบบคุณค่าและวัฒนธรรมเดิมของชุมชนที่สั่งสมมา อาจกล่าวได้ว่า เนื่องจากกลไกรัฐมิได้เข้ามา อันเนื่องจากเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น การคมนาคมที่ยังไม่สะดวก การขาดกลไกการจัดการระดับพื้นที่ เป็นต้น โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนจึงยังไม่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของชุมชน

เมื่อชุมชนเข้าสู่ยุคการพัฒนา และมุ่งไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ที่เข้มข้นขึ้น โดยมีระบบตลาดและกลไกรัฐที่ขยายตัวมากขึ้นเป็นปัจจัยที่สำคัญจากการเปลี่ยนด้านกายภาพ การสร้างสะพานติณสูลานนท์ ทำให้สภาพการใช้พื้นที่ของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ มากขึ้น

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเกษตรกรรมที่สำคัญของคนในชุมชนแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา กล่าวคือ ก่อนการเปิดใช้สะพาน เกษตรกรรมของชุมชนก่อนการเปิดใช้สะพาน ดินสุสานนท์ ประกอบด้วย การเกษตรเพื่อยังชีพ ได้แก่ การทำสวนผลไม้ และการทำประมงพื้นบ้าน ซึ่งในอดีตชาวบ้านนิยมทำการเกษตรเพื่อนำมาบริโภคภายในครัวเรือน เมื่อเหลือจากการบริโภคจึงนำมาแจกจ่ายและแลกเปลี่ยนกันระหว่างภายในชุมชน แม้ว่าในปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเกษตรแต่ก็ไม่ได้ทำเพื่อยังชีพ เนื่องจากเน้นทำการค้าเป็นหลัก การทำนาซึ่งชาวบ้านไม่มีการทำนามาตั้งแต่ปี 2510 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากประสบปัญหาแห้งแล้งแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ปริมาณน้ำฝนลดลง และมีศัตรูพืชมารบกวนมากขึ้นโดยเฉพาะหนูและนก ทำให้ผลผลิตที่ไม่เพียงพอ

หลังการเปิดใช้สะพานในปี พ.ศ. 2530 เกษตรกรได้เปลี่ยนมาทำการเกษตรเพื่อการค้าเพิ่มมากขึ้น มีสาเหตุมาจากค่าครองชีพในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น และการคมนาคมขนส่งสะดวก โดยนำผลผลิตที่ได้มาขายเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงิน และนำเงินมาซื้อสิ่งของที่ต้องการ นอกจากนี้ยังปรากฏอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น ได้แก่ ค้าขาย บริการ การทำร้านอาหาร และกิจการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้และป่าชายเลนถูกทำลาย เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในทะเลสาบสงขลา การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินและราคาคืนปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีลักษณะเป็นปัจเจกมากขึ้น

ภายใต้สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกษตรกรมีการเลือกใช้ทฤษฎีการดำรงชีพและการปรับตัวที่แตกต่างหลากหลายขึ้น กล่าวคือ การเพิ่มความเข้มในการผลิต การขยายพื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ การเปลี่ยนชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต ได้แก่ เครื่องจักร ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การสร้างความหลากหลายในด้านอาชีพ เป็นต้น

References

- Chansomwong, A.(1998) *Withichiwitlaesuanthainaiboribotkanphatthana :kranisuksachumchonchaosuan Naichangwatsamutsongkhram* Witthayaniphonwitthayasatmahabanthit Mahawitthayalaimahidon.
- Changwat Song Khla Port Ngan Thetsakan Thongthieo Koyo: *Thieo Thai the Kekai Satai Koyo* Doenna Kratun Setthakit nai Phunthi Yang Tonuang (2017). [http://thainews.prd.go.th/website% th/new% detail/WNECO](http://thainews.prd.go.th/website%th/new%detail/WNECO)) khaothung mua wan thi si September Phq.Sq 2017.
- Khotseni,J Khoteni,N and Khong Thung, M. (1996). *Rabop Suan Rob Ban Baep Dangdoem Nai Lum Mnam Chaophraya: Khwam Somhet* Somphon Thang Niwetwitthaya. Raingan Kanwichai Krung Thep : Sathaban Thai Khadi Suksa Chulongkonmahawitthayalai.
- Chiamwitthayanukun, I.and Kao mak S. (1994). Khwamlaklai thang Chiwaphap nai phak tai. *rainggan buangton nai kan prachum ruang khwamlaklaithang chiwaphap nai phak tai wan thi* sipsi sipha krakatakhom songphanharqisaamsipchet khana sapphayakon thammachat mahawitthayalai song khla nakharin hatyai.
- Thamchot Y., (2006). *Naeothangkanchatkanthongthieokaset ko yo Amphoe Muang Changwat Songkhla* Witthayaniphon Sangkhommasat Mahabandit Mahawitthayalai Mahidon.
- Wilai rat W., (2013) . *kan plianplæng phum that khong chumchong Koyo nai Boribot khong kanphatthana phumiphak* witthayaniphonwitthayasat mahabandit sakha wicha phumisat mahawitthayalai Chiang Mai.